

Fafaragók kiállítása Kiskunhalason

Naponta megújuló sikere van Kiskunhalason, a Thorma János Múzeumban a népi fafaragók kiállításának. A látogatók a vendégek könyvben lelkes szavakkal vallanak az élményről, amelyet a bemutató megtekintése jelentett.

A bácsalmási Horváth József és Nagy Péter, a miskei Kollár János, a matkópusztai Polyák Ferenc és a lajosmizsei Szörös József alkotásait három teremben helyezték el. Vorák József múzeumigazgató, a kiállítás rendezője a bejárat folyosóján egy másfél évszázados festett faszobrot — ismeretlen parasztember munkája — helyeztet el. Egyértelmű szándékkal: érzékeltetni kívánta a folyamatosságot.

A faragók közül ketten Szörös József és Kollár János — parasztlak. Számukra az alkotás nem kenyérkereset, hanem közlési kényszer. Különösen Szörös József munkáin érezhető az ösztönösség, a tiszta naivitás. Kínáló alkotó, mégis minden faragása — noha elnagyolt, durván megmunkált — szeretettel szól a modellről.

Szabóból lett ácsa Horváth József. Mindössze három éve farag. Függesszetható faliképein ember, állat, összefonódva egyetlen térben, mégis harmonikus összhangban találhatók együtt. Rendkívül jó megfigyelőkészségét ügyesen kamatoztatja.

Jugoszláviából, Vinkovci-ból került Bácsalmásra Nagy Péter. Gépkocsivezető, Romantikus szépségű szülővárosában a fafaragást háziiparszerűen művelik. Nagy Péter minden bizonyítvánnyal hozta faragókészségét, anyagismeretét. Ezt hasznosítja elsősorban, amikor megrendelésre — az átlagost jóval meghaladó technikával — barackmagból gyűrűket (!) vagy fatányérokat faragott. Kü-

lönösen emlékeztet az erőteljes, feltűrt szoknyájú Anyánk és a fejkendő, bájosan-suta fiatal parasztlány, Tréza megjelenítése.

Polyák Ferenc ismételt bizonyított. Első próbálkozásaitól a kiskunhalasi bemutatóig hosszú utat tett meg. Nem szegődött el végérvényesen egy technikához, tud és akar is újat mondani.

A népi fafaragók kiállításának helyet adó kiskunhalasi Thorma János Mú-

zeum 1974-ben ünnepli fennállásának századik évfordulóját. A hajdani református gimnáziumban levő régiségtár — az intézet elődje — a felszabadulás után megfelelő épületben talált otthonra. Az elmúlt két évtizedben, különösen az utóbbi években emlékeztet kiállításokat szerveztek. Ezek sorába jól illeszkedik a Bács-Kiskun megye faragóinak alkotásaiból izelítőt nyújtó kiállítás.

S. K.

Új könyvekről — néhány sorban

Ezúttal néhány olyan műre hívjuk fel a figyelmet, amely egyes alkotók életmű-sorozatában jelent meg.

ADY ENDRE ÖSSZES VERSEI

két kötetben jelentek meg a Szépirodalmi Könyvkiadónál, Ady Endre Művei sorozatban. Szerkesztették: Koczás Sándor és Krajčík András. Az imponálóan magas (ötvenegyezer!) példányszám és a remek kiállítás bizonyára sok új hívet toboroz majd költőnknek.

A sorozat első két kötetét az egyéb műfajú (novellák, cikkek, levelek) Ady-művek követik majd. A legszebb kiállítású könyvek közé tartoznak a „Németh László munkái” sorozat eddig megjelent kötetei. A napokban hagyta el a nyomdát a

KÍSÉRLETI DRAMATURGIA

című kétkötetes mű, mely az író 1960–1969. között írt drámáit tartalmazza, többek között ezeket: Gandhi halála, A két Bolyai, az Utazás, a Nagy család.

Németh László „papírszínházának” szerelmei, az ő szép számú „törzsközönsége” ebben a két kötetben is igazi szellemi nyugalomra lelhet. Annál is inkább, mert erre az időszakra esik az írónak az a szakása (módszere), hogy drámái köré önmagát és a szöveget „esszéhalál” szöveggel, ezzel is kidomborítva írói munkálkodásának „műhely”-jellegét.

A Magvető Könyvkiadónál jelennek meg sorozatban a nemrég hetvenedik életévét betöltött Illés Endre művei.

ÁRNYÉKRAJZOK

című kötetében is (mint előbb már a Krétarájzokban) finom karcolatait, elegánsan szellemes cikkeket, apró vallomárait olvashatjuk frókról, művészekről, alkotókról és az élet sokféle jelenségeiről. Igazán élményt adó művet ad az igényes olvasó kezébe a kiadó, olyan kötetet, mely nem hiányozhat az irodalmat értő, s mélyen szerető emberek polcairól.

V. M.

Az öregasszony követelését dehogyan teljesíti, ha most ad neki pénzt, holnap azzal jön, adjon még. Ez képes a bulldogfejű újságíró háború megkezdésénél is. Ludger Westrick a háború után nem vonták felelősségre, bár a neve szerepelt a háborús bűnösök listáján. A bonni kormánykoalícióban a gazdasági államtitkárságot vitte, később a kancellári hivatal államtitkára lett. Jó kis hecc lenne, ha Ludger megtudná, Ehrenburgi Bayer Olga él még és piszkálódik. Mit tenne Westrick? Nem fizetne, hanem megkísérelné a felelősséget a Gestapóra kenni.

Flessburger arca egyre zordabbá vált a lehetőségek latolgatása során. A szerelmi kaland édes sóvárgása lassan megszűnt, és helyébe a józan ész követelése lépett. Ludger, Gerhardt Ruter és a társai mindent Clodiusék és dr. Werner Daitz, valamint Hugenberg nyakába varrtak. Maga Veesenmayer is utálkozva jelentette ki: — Semmi közöm a Gestapóhoz. Bezzeg a pénz meg a hatalom, az kellett. A gestapósok közül pedig, aki nem tudott idejében eltűnni, azt kiadták, hogy saját bűnök mentse. Jól nézne ki ő is, ha ebben az ostoba helyzetben Ludgerre lenne utalva. — Nocsak Frisch, kit szedett maga össze külföldön? Egyáltalán mi a fenének jár Jugoszláviába? Megörült magam?... Ahelyett, hogy örülne annak, hogy Alfred Flessburgerként, egy régiesen halott ember nevével, igazolványával új életet kezdhetett, összevevessza mászkál Európában, és bajt kever.

Ludger egyből azt mondaná, semmi közöm Frisch-hez, alias Flessburgerhez. Elhatárolna magát tőle, ő pedig bevonulhatna egy cellába, ha nem tudna időben kerekedni.

Flessburger ijedten csapott a homlokára. Hát ő itt csak szórakozik, szerelmeskedik, játszik, mintha újra övé lenne a világ. A hosszú évek alatt kifinomult ösztönei eltompultak volna? Képtelen lenne időben megsejteni a veszélyt, ami fenyegeti? Hát ez a karvaly arcú, de még mindig kemény akaratú bárónó kitörheti a nyakát? Elég lenne egy bejelentés, egy telefon, aztán a szerbek, akik amúgy is alig várják, hogy egy német tiszt a kezükbe kerüljön, még akkor is lefogják, ha semmi sem lenne a füle mögött — és ez eddig észébe se jutott?

Clodius, Daitz meghaltak. Keserű sors jutott Hugenbergnek is. Berlin ostrománál a bunkerjüket telibe

találta egy szovjet bomba. Bár ez nem is rossz, él viszont Brumer, Nürnbergben tölti napjait a 427-es cellában. Mi sem egyszerűbb, mint szembesíteni vele, aztán ha Brumer köpni fog?...

Flessburger homlokát lassan kiverte a verejték. Ludger Westrick mit mondott 1938. március elsején Berlinben, amikor dr. Werner Daitzcal és Hugenberggel tanácskoztak?... — Uram, úgy érzem, még mindig túlértékeljük az emberi élet fontosságát. Csupán hiúságból. Az egyén pedig semmi. Clodius rohogott. De hol van Clodius és Werner? Ki emlékszik majd erre? Ludger nem ismer el semmit, mert az élet mindaddig semmit sem ér, amíg a mások életéről van szó. De ő megmentette a sajátját... Ludger azt is letagadta, hogy bármikor köze is volt Balátai ügyéhez. Azt állította, hogy az egész bauxitkérdés egy Frisch nevű gestapósra volt bízva. — De ez a Frisch már nem él. Mi hát a megoldás? Mit lehet tenni, hogy az utolsó szentatún, Ehrenburgi Bayer Olga — aki jól ismerte Frischet — hallgasson? Pénzzel csak elodáztatja a dolgot. És ha ennek a vénasszonynak — mert nem ad neki pénzt — észébe jut, hogy Szásznek elmondja, ki ő és főleg ki volt ő Magyarországon?...

Flessburger agyában egymást követték a gondolatok. Még semmi sincs veszve, de gyorsan cselekednie kell. Mit tud tenni, hogy a gyanú ne terelődjön rá? Meg nem szökhet. Ezt azonnal felfedezi a két nő, s még a határ előtt elkapják. Az exbárónó a maga 76 évével egészséges, mint a makk... Azaz dehogyan egészséges! A gyomra.

Tegnap is panaszkodott, elrontotta a gyomrát a zsíros, emészthetetlen hússal. Szívroham érhetné ebben a nagy hőségben... Képzeltében már rohant is a motorcsónakhoz... — Csak feltűnés nélkül — morgogta, „Segít” a kellemetlen öregasszony kellemetlen gyomorbetegségein.

Flessburger megnyugodott. Van egy speciális, saját készítésű szere... Ebből ad a bárónőnek. Ha meghal, nem rendelnek el boncolást. A hőség kiváltotta szívroham szinte mindennapos halál. Milyen szerencse, hogy a bárónó megkapelgett a két nő orvosságát. Azokat nyugodtan megvizsgálhatták. Ártalmatlan, közismert szerek. De amit ő személyesen fog beadni neki, azt nem eresztik ki a kezéből.

(Folytatjuk)

Szalkszentmártoni séta

Szeld vidék Bács-Kiskun megye északnyugati szöglete. Derűs táj.

Szabadszállást elhagyva csendesen duruzsoló piros kombájnnal melletti húz el gépkocsink. Nagy sárga táblákban dolgoznak. Pótkocsis traktorokat kerülünk. Lassan, óvatosan haladnak; egy szemét sem akarnak elhullajtani az életből. A learatott, csépelet búzát, rozst szállítják a raktárakba.

Az úton békés fűcánok bámészkodnak, közeledtünkre — illendőségből — néhány lusta szárnycsapással odébb állnak. Az árokparton folytatják a délutáni sziesztázást.

Szalkszentmártonhoz közeledve duzzasztott csatorna kísér utunkat. A mellett ült földrajzi szakemberek is meglepődnek, nem tudták az új zsillpról. A csendet, a fák, növények barátságos szövetségét kedvelő turisták már felfedezték. A hajlatokban meghúzódó pecázók sejtetik, hogy halakban is bővelkedik az ezüstösen csillogó meder. A horgászok tévedhetnek, de a fáradságtalanul köröző sirályok aligha. Őket ez a csatorna táplálja. A mélyzöld facsoportok, rétek egyhangúságát sárga, kék sátrak négyeszegei oldják.

■ ■ ■ ■ ■

Ha felhuzakodna az ember az egyik fa csúcsára, azt hiszem látná a környező községek templomának tornyait. Látná Szalkszentmárton, Dunavécset, Szabadszállást. A Petrovics család virulásának, majd anyagi hanyatlásának tanúi ezek a nagyközségek.

Petőfi nyomait keressük ezen a vidéken. Milyen lehetett ez a táj százharminc esztendeje, amikor ő erre járt? Megpihent-e valamelyik tölgy, nyár alatt?

Szalkszentmárton egyik terén Marton László szép alkotása, Petőfi bronz szobra fogadja a látogatót. Az úton levő, a mindig valahova igyekvő költőt idézi.

Szembeszé a közeledőkkel, mert a szobrász kívánságára nem polcozták magas emelvényre. Mint életében, nem az emberek fölött, hanem közöttük szemléli a változó világot. (Sajnos az emlékmű háttérre zavaros, néhány cserje, fa sokat segítene.)

■ ■ ■ ■ ■

A Petrovics-ház udvarán Pannónia, a hajdani római világbirodalom üzenetét botlottam. Szórol-szóra, ahogyan from. A faragott kő ott hevert a kocsisín mellett.

Majsa Károly jeles helytörténeli kutató éppen a füstölő dunaúvárosi képményeket nézi, amikor a kő eredetéről tudakozodom. Szerinte a Dunán túli Intercisából cipelték ide az építkezésekhez. Több ház alapzatában, falaiban találhatók hasonlóak.

Átszállításuk nagy munka lehetett. Játsszom a gondolat: esetleg a római császárság valamelyik előretolt bástyája őrködött itt a provincia nyugalmán, fűrkészte az apró tavak közt nomadizáló barbárokat? Akárhogyan is volt, évezredek óta emberkéz formálja a vidéket.

Jó helyen áll a Petrovicsék által bérelt mészárszék és vendégfogadó. Hatalmas, szép épület. Hangulata van. Kétségtelenül a legszebb Petőfi-emlék.

Most gazos a beállós kocsisín környéke. A községi tanács elnöke és a megyei múzeum igazgatója bizakodó. Szeptember végére minden rendben lesz. Most kár lenne a fáradságot. Hamarosan birtokba veszik a területet a közművesek. Gazdasági épületek készülnek, visszaállítják az eredeti környezetet.

Halottam, hogy néhány esztendeje az egykori vendégfogadó is elhanyagoltan fogadta a látogatókat. Majsa Károly tanár a megszálottak buzgalmaival szorgalmazta a ház megmentését, célszerű felhasználását.

Mutatja az ivót. Tojásbegyűjtő hely volt évekig és még ki tudja, mi minden. Múzeum lesz. Addig két szobában teszik közszemlére — a már többször méltatott tanár vezetésével szorgoskodó úttörők által összegyűjtött — emlékeket.

■ ■ ■ ■ ■

Keresem a falu művelődési házát. Nem találom. Végül közvetlenül a leendő múzeum szomszédságában bukkanok rá. Szinte véletlenül, mert semmilyen útmutató tábla nem hirdeti, hogy ez a kultúra egyik szalkszentmártoni otthona. Csupán egy kezdetleges felirat tudatta a meszelt falon, hogy „ma bál lesz”.

Néhány fiatalból álló zenekar próbált, amikor belepertem a „nagyterembe”. Kérdezem: miért nincs kiírva, hogy ez a falu művelődési otthona. A vállukat vonogatták, nem az ő dolguk. Hozzáadték: „Mindenkinek tudja a helybeliek közül. Az idegenek meg jobb, ha nem látják. Ma már külön istállókat látni.”

Szó ami szó, a magyarázatban van valami. A rossz padló, a dohos helyiségekben nehéz vonzó, tartalmas programot kialakítani. Ez a beletörődés, télen, tehetetlenség mégis elkedvetlenít, bosszant. El-

végre függetlenített igazgató kertészkedik a faluban a kultúra felvirágoztatásáért.

A fiatalok panaszkodnak: nincs hol szórakozni. Mondják, hogy a gyönyörű új presszó várja őket esténként. Az ifjúság — tisztelet a kivételnek — jól beviszik, ez a program. El-sétáltam ebbe a „gyönyörű” új vendéglátóüzembe. Minek kerteljek, ilyen izléstelenül berendezett presszót mostanában nem láttam. Nyolcan voltak a helyiségben, ketten már meglehetősen „előrehaladott állapotban”. A pincérek dícséretére mondom, egyikük sem kapott újabb feltöltést. Volt időm a szemlélődésre, mert éhségem csillapítására folyékony kenyeret szopogattam, valódi pékáru helyett. A kora délután ellenére a boltban már nem lehetett kenyeret kapni. A helybeliek csodálkoztak értetlenségem. „Szombaton délután ritkán van kenyér”.

Erről is megkérdeztem a tanács elnökét. „Valóban előfordul az ilyesmi, többször foglalkoztak az ügygel. A szövetkezeti bolt vezetői nem tudják kiszámítani előre a szükségletet. Ugyanis egy öreg pékmeszter is dolgozik és az általa készített áruk kedvezőbbek. Amíg tart a készlete, nála vásárolnak. Sajnos a bácsi munkádkodva változó. Van úgy, hogy kevesebbet termel. A lakosok ezt a hiányt a szövetkezeti boltban igyekeznek pótolni...”

■ ■ ■ ■ ■

A hangulatos községben akad gond bőven. Bácsi János tanácselnök ószintén kifejtette, hogy a közeljövőben nincs lehetőség új művelődési ház építésére. Közösen kiszámítottuk, hogy legalább 5–6 esztendőig kellene felhalmozni a fejlesztési alapot a szükséges összeg előteremtésére. De, korszerűsíteni kellene az iskolákat... (A környéken itt a legrosszabb a szakos ellátottság.) Szalkszentmárton bevételei csökkennek, mert fogy a lakosság.

Mit lehetne tenni? Mert ilyen művelődési ház a Petőfi múzeum szomszédságában, Dunaúváros közelében, nem maradhat. Úgy gondolom, hogy az összefogással lehetne előbbre hozni az új művelődési épület felavatását.

Nyilván segítenének a szövetkezetek is. Az emberek nem élnek rosszul a termelőszövetkezetben. Az idősebbek megtalálják számításukat. A falu maga gondozottnak látszik, nagyobb indulatok nem háborgatják a lakosságot.

Jól teszi a tanács, hogy felelőtlenül nem ígérget. Am néhány ügyben nagyobb tettvégy kívántatna. (A művelődési ház programjának, létének propagálása, a kenyér ügy, s nem ártott volna ha a presszó tervezését hozzáértőre bízzák. Miért nézik el szóltanul, hogy a községben nem árulnak a helyi irodalomtörténeti emlékeket ábrázoló képeslapokat?)

■ ■ ■ ■ ■

Délután két órakor indultam, másfelet utaztam, Szalkszentmártonban hármat időztem.

Telt jegyzetfüzetem térttem haza.

Heltai Nándor